

Розділ II

Фінанси

УДК 657.28:331.2

О.М. Ромашко
*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Київський національний
торговельно-економічний університет*

Л.С. Зданович
*магістрант кафедри
національної економіки та фінансів,
Університету економіки та права «КРОК»*

Стан та проблеми обліку розрахунків з оплати праці

У роботі визначене місце заробітної плати на сучасному етапі господарювання. Виявлені основні недоліки щодо обліку заробітної плати та запропоновано методи удосконалення обліку заробітної плати на підприємствах.

Ключові слова: *оплата праці, розрахунки з оплати праці, організація обліку, нарахування на заробітну плату, індексація заробітної плати, прожитковий мінімум, індекс інфляції.*

О.М. Ромашко
*к.э.н., доцент кафедры учета и налогообложения,
Киевский национальный
Торгово-экономический университет*

Л.С. Зданович
*магистрант кафедры
национальной экономики и финансов,
Университет экономики и права «КРОК»*

Состояние и проблемы учета расчетов по оплате труда

В работе определено место заработной платы на современном этапе хозяйствования. Выявлены основные недостатки по учету заработной платы и предложены методы совершенствования учета заработной платы на предприятиях.

Ключевые слова: *оплата труда, расчеты по оплате труда, организация учета, начисления на заработную плату, индексация заработной платы, прожиточный минимум, индекс инфляции.*

O.M. Romashko
PhD in Economics, Associate Professor
Accounting and Taxation Department
Kyiv National University of Trade and Economics

L.S. Zdanovych
Master Degree Student of Department
of National Economy and Finance,
“KROK” University

State and problems of the accounting of payroll

The place of salaries at the current stage of economy management was determined. The main shortcomings in the accounting of payroll were revealed and methods of improvement of accounting of payroll in enterprises were suggested.

Key words: *salaries, payroll, organization of accounting, payroll accounting, salary indexation, living minimum wage, inflation rate.*

Постановка проблеми

Реформування економіки країни має здійснюватися в інтересах людини задля покращення якості її життя. На сьогодні в сфері соціально-економічних відносин організація та ефективність планування, а також використання фонду оплати праці є проблемним питанням. Оплата праці – неоднозначна категорія в системі умов праці, оскільки саме в ній відображаються різноманітні інтереси сторін суспільно-трудова відносин. Це один із найважливіших показників, що дає уявлення та характеризує рівень економічного та соціального стану суспільства.

Розвиток ринку сприяв настанню змін в економічних відносинах в українському суспільстві, включаючи відносини у сфері оплати праці. Сьогодні регулювання процесів оплати праці має зовсім інший механізм, ніж був раніше; тому вже по-іншому сприймається категорія заробітної плати, її функції та принципи формування.

Водночас теперішній вітчизняний механізм оплати праці неефективний і потребує вирішення низки проблем. Заробітна плата зазнала значних деформацій та диспропорцій, тому для більшості населення вона втратила свою відтворювальну та стимулюючу функції і фактично перетворилася на різновид соціальних виплат.

В Україні існує необхідність у змінах організації й стимулюванні ефективності праці, оптимізації диференціації та оподаткування доходів працюючих.

Ще однією з найгостріших проблем розвитку економіки України є інфляція, яка призводить до втрат доходів найманих працівників та негативно впливає на добробут громадян країни. З метою усунення таких явищ виникає потреба в проведенні індексації грошових доходів населення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми

Дослідження авторів, які використовуються в даній роботі, є вагомим внеском в організацію системи обліку оплати праці, проте стрімкий розвиток економіки вимагає нових заходів щодо покращення організації обліку розрахунків з працівниками з оплати праці.

Так, Н.В. Шульга [15, с. 130] зазначає, що на сьогодні стан державного та договірного регулювання оплати праці в Україні та окреслені у цій сфері проблеми

справляють негативний вплив на організацію оплати праці та облік пов'язаних із нею розрахунків на підприємствах.

Такої думки Т.Г. Мельник [10, с. 58], яка стверджує, що система бухгалтерського обліку, зокрема праці та її оплати, перебуває в процесі реформування відповідно до міжнародних стандартів і поки що недосконала.

О.С. Мандрикiна [9, с. 189] вважає, що удосконалення організації заробітної плати на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати.

Л.С. Герасимчук спільно з О.В. Кантаєвою [7, 8] зазначають, що аналітичний облік оплати праці конче потрібний на підприємствах для правильності нарахувань, відрахувань із заробітної плати та правильної побудови витрат. Н.В. Сєкіріна спільними зусиллями з І.О. Лобановою [12, с. 30] розробили перелік критеріїв, які необхідні при розробці внутрішніх документів.

Виходячи з цього, цілком закономірно є потреба у своєчасній, об'єктивній і достовірній інформації про розрахунки з оплати праці з позицій кожної зі сторін соціально-трудова відносин – держави, роботодавця і найманого працівника. При чому для кожної зі сторін значення заробітної плати оцінюється по-різному, але правильність нарахування та утримання зачіпає інтереси всіх.

Не вирішені раніше проблеми

Сьогодні важливе значення має проведення наукових досліджень з обліку заробітної плати, враховуючи її вагомість для громадян в умовах фінансової кризи. Написано багато наукових праць про шляхи вдосконалення обліку оплати праці, але мало хто звертає увагу на індексацію заробітної плати. Тому це питання досі є не розкритим та не вирішеним.

Цілі статті

Метою написання статті є визначення сутності заробітної плати у розгляді порядку та механізму індексації заробітної плати в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Згідно із Законом «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Облік оплати праці і розрахунків з робітниками – одна з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок бухгалтерського обліку. Роль бухгалтерського обліку зростає в сучасних умовах, коли підприємства самостійно встановлюють форми і системи заробітної плати, умови преміювання, чисельність та склад працівників [13, с. 268]. Організація оплати праці справляє великий вплив на ефективність діяльності підприємства. Розрахунок заробітної плати є дуже відповідальною і трудомісткою роботою, яку треба виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою працівнику.

За останні роки сталося багато змін щодо рахунків бухгалтерського обліку, змінилися облікові реєстри і бухгалтерська звітність. Проте бухгалтерський облік і зараз не може забезпечити своєчасного відображення всіх господарських операцій при зниженні трудових і грошово-матеріальних витрат та його ведення. Облік потребує зменшення та уніфікації первинної документації. Велика кількість даних первинного обліку і форм первинних документів створює значні труднощі при веденні роботи на першій стадії облікового процесу (рис. 1). Тому заздалегідь підготовлений порядок обліку допоможе зекономити час.

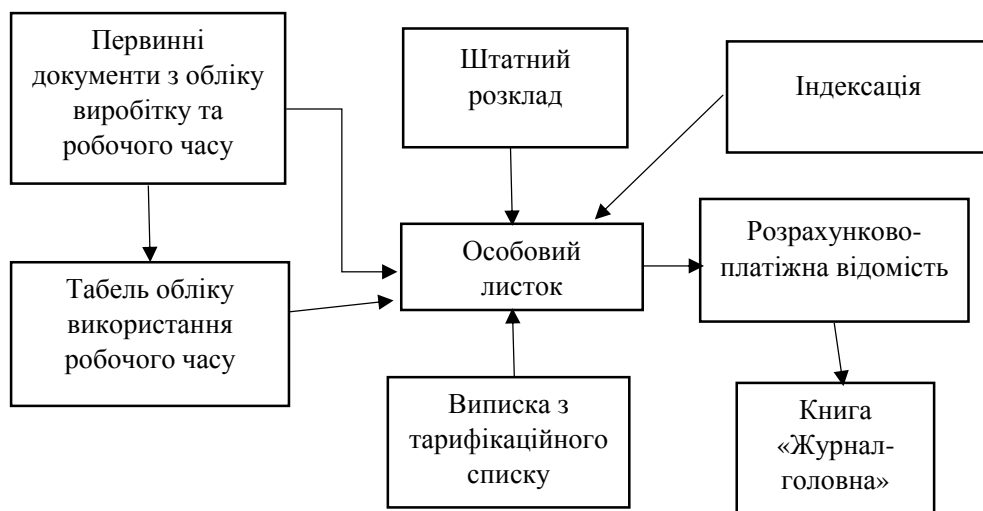

Рис. 1. Схема руху облікової інформації у випадку проведення індексації заробітної плати

Джерело: сформульовано автором на підставі [11]

Не менш важливими проблемами обліку розрахунків з оплати праці в умовах сучасної економіки є проведення індексації заробітної плати. Заробітна плата є одним з найбільш вагомих доходів громадян. Тому на неї, як правило, і впливають безліч макроекономічних чинників. Одним із них є інфляція. Саме цей показник своїм впливом зменшує реальні доходи громадян та зумовлює проведення індексації. В табл. 1 наведені індекси інфляції, які були встановлені в Україні в період з 2013 по 2015 рік.

Таблиця 1

Зведена таблиця індексів інфляції (2013-2015 рр.)

Рік \ Місяць	2013	2014	2015
Січень	100,2	100,2	103,1
Лютий	99,9	100,6	105,3
Березень	100,0	102,2	110,8
Квітень	100,0	103,3	114,0
Травень	100,1	103,8	102,2
Червень	100,0	101,0	100,4
Липень	99,9	100,4	99,0
Серпень	99,3	100,8	99,2
Вересень	100,0	102,9	102,3
Жовтень	100,4	102,4	98,7
Листопад	100,2	101,9	102,0
Грудень	100,5	103,0	100,7
Річна ставка	100,5	124,9	143,3

Джерело: узагальнено автором на підставі [16]

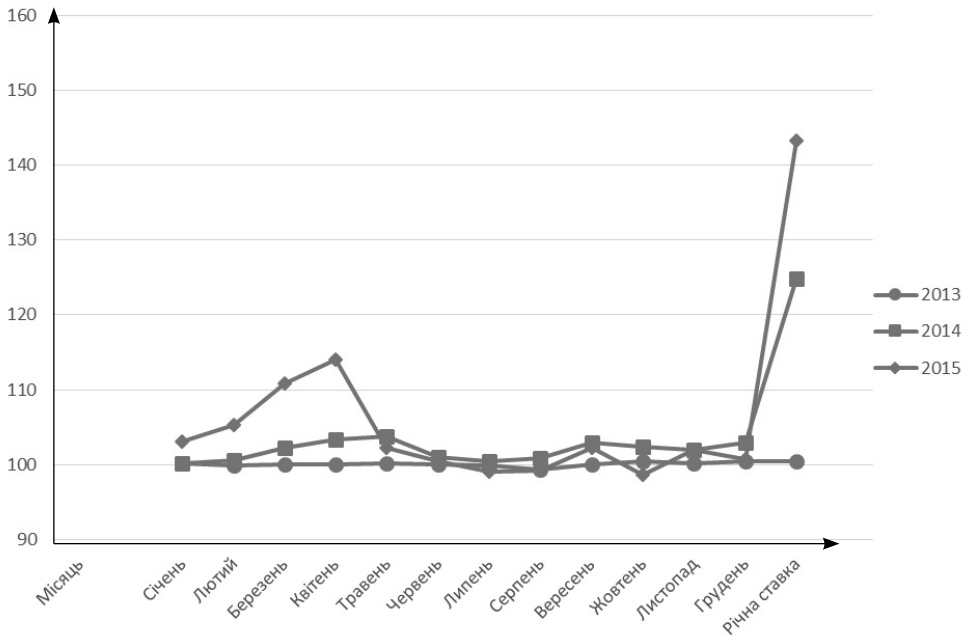

Рис. 2. Динаміка індексу інфляції

Джерело: узагальнено автором на підставі [16]

З графіка динаміки індексу інфляції (рис. 2) ми можемо побачити, що інфляційні процеси в Україні в 2013 році не мали різкого характеру та не перевищували позначку 100,5%, а от, починаючи з березня 2014 року, інфляція починає зростати, і річна ставка становить 124,9%. Це свідчить про те, що реальний дохід працівника зменшується, тобто зменшується реальна заробітна плата.

Реальна заробітна плата – це обсяг товарів та послуг, які можна придбати на заробітну плату в поточному періоді, виходячи з цін у базисному періоді.

Для того, щоб краще прослідкувати зміну купівельної спроможності заробітної плати у звітному періоді порівняно з базисним, визначимо індекс реальної заробітної плати (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок індексу реальної заробітної плати за період з 2011 по 2015 рр.

Рік	Індекс інфляції, %	Темпи зростання номінальної заробітної плати, %	Індекс реальної заробітної плати, %
2011	104,6	116,9	111,8
2012	99,8	114,8	114,2
2013	100,5	108,7	108,2
2014	124,9	107,4	86
2015	143,3	125,2	87,4

Джерело: скомпоновано та обчислено автором на підставі [16]

На графіку динаміки реальної та номінальної заробітної плати (рис. 3) можемо прослідкувати, що під впливом інфляційних процесів розмір реальної заробітної плати, починаючи з 2013 року, спадає в порівнянні з номінальною заробітною платою. Це знову ж таки свідчить, що потрібно проводити індексацію заробітної плати для того, щоб захистити дохід працівника.

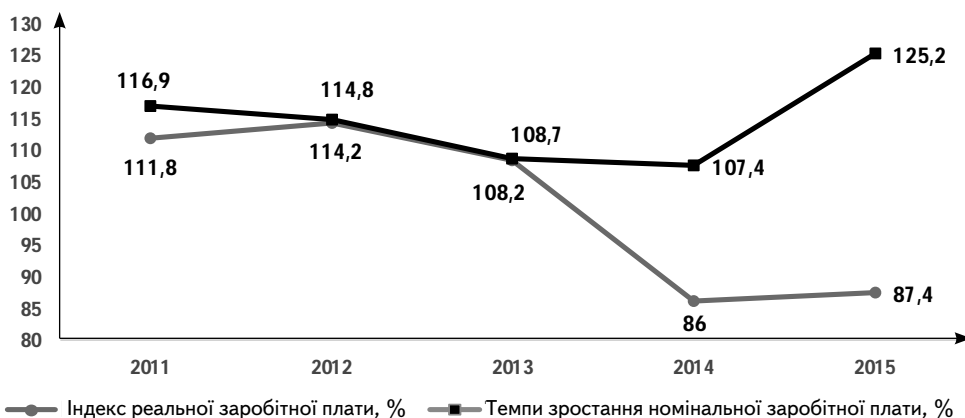

Рис. 3. Графік динаміки реальної та номінальної заробітної плати

Джерело: узагальнено автором на підставі [16]

Відповідно до закону України «Про індексацію грошових доходів населення» від 03.07.1991 № 1282-ХІІ індексація доходів – це механізм підвищення доходів населення, що дає можливість частково або повністю відшкодувати подорожчання споживчих товарів і послуг. Індексації підлягають грошові доходи громадян, одержані ними в гривнях на території України і які не мають разового характеру [3].

Соціальні виплати, що мають цільовий і разовий характер, а також допомога у зв'язку з вагітністю і пологами індексації не підлягають [3].

Для розрахунку індексації бухгалтеру підприємства необхідне глибоке вивчення та системний аналіз основних показників:

- базовий місяць – місяць і рік прийому працівника на роботу або період (місяць, рік), коли відбулося останнє підвищення йому зарплатної плати. У базовому місяці з моменту збільшення заробітної плати індексація не проводиться, базового місяця ця норма не стосується;

- розмір заробітної плати згідно зі штатним розписом;

- розмір прожиткового мінімуму для різних груп населення. Заробітна плата буде індексуватися повністю, якщо вона нижче прожиткового мінімуму. У разі, якщо заробітна плата перевищує встановлений законом показник, то індексації підлягає лише сума в межах прожиткового мінімуму, розмір якого щороку затверджується Верховною Радою України (табл. 3) [2, 5];

- відсоток індексації (індекс зміни споживчих цін), що публікується щомісяця Державною службою статистики України;

- проведення індексації сум заробітної плати можливе лише тоді, коли рівень індексу інфляції перевищив поріг у 101%.

Таблиця 3

Мінімальна заробітна плата в Україні (2013-2015 рр.)

Період	з 01.01.2013 по 30.11.2013	з 01.12.2013 по 31.12.2013	з 01.01.2014 по 31.12.2014	з 01.01.2015 по 31.08.2015	з 01.09.2015 по 31.12.2015
Мінімальна заробітна плата, грн	1147,00	1218,00	1218,00	1218,00	1378,00

Джерело: узагальнено автором на підставі [16]

Для кожного працівника розраховують свій індекс для проведення індексації. Щоб розрахувати індекс споживчих цін наростаючим підсумком, для цього пере-

множують індекси інфляції (для визначення нового індексу враховують попередній індекс, тобто новий індекс включає в себе і попередній).

Розрахунок припиняють у двох випадках: 1) у місяці, в якому індекс споживчих цін, розрахований нарастаючим підсумком, перевищить поріг індексації – 101%; 2) у місяці, в якому підвищилася зарплата за рахунок постійних складових. Ці місяці базові для розрахунку індексу споживчих цін нарастаючим підсумком. З наступного місяця починають розрахунок нового індексу нарастаючим підсумком для проведення подальшої індексації. Індексація заробітної плати цього місяця не проводиться.

Суму індексації заробітної плати за місяць можна розрахувати за такою формулою:

$$C = D * I / 100,$$

де С – сума індексації заробітної плати; D – дохід, який індексується; I – величина приросту індексу споживчих цін у відсотках

Відповідно до пункту 6 Постанови КМУ від 17.07.2003 р. № 1078 «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення» [4] виплата сум індексації грошових доходів здійснюється за рахунок джерел, з яких провадяться відповідні грошові виплати. Суми виплат, пов'язаних з індексацією заробітної плати працівників, відносяться до фонду заробітної плати. Виплата надбавок за складність і напруженість у роботі, а також премій здійснюється також у межах затвердженого фонду оплати праці. Чинним законодавством не передбачена черговість виплат сум індексації, надбавок та премій, що виплачуються у межах фонду оплати праці. Одночасно Законом України від 28.12.2014 р. №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» внесено зміни, зокрема до Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» стосовно того, що проведення індексації грошових доходів населення здійснюється у межах фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування на відповідний рік [6].

У бухгалтерському обліку сума індексації відображається в такому порядку, що й заробітна плата, яка є об'єктом індексації. За дебетом рахунків витрат класу 8 (рах. 81) та класу 9 (рахунки 23, 91, 92, 93, 94), за кредитом рахунок 661 – нарахування суми індексації.

Сума індексації у складі заробітної плати є об'єктом для:

- нарахування єдиного соціального внеску на загальних підставах;
- утримання податку з доходів фізичних осіб на загальних підставах;
- утримання військового збору;
- визначення суми заробітної плати для застосування податкової соціальної пільги.

Висновки

Заробітна плата повинна залежати безпосередньо від результатів праці та водночас впливати на його показники, стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, підвищення кількісних і якісних результатів праці.

Тому облік праці та заробітної плати має бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці та повному використанню робочого часу. Здійснюючи побудову або удосконалення організації обліку оплати праці, підприємства мають підходити до цього питання обґрунтовано, враховуючи доцільність, використовуючи результати наукових досліджень, передового досвіду. Від організації обліку оплати праці залежить рівень витрат підприєм-

ства, якість, правдивість, справедливість, повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці.

Індексація грошових доходів громадян повинна нараховуватися всіма підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, а також фізичними особами, що використовують працю найманих працівників. Водночас передбачена нормативними актами методика має теоретичний характер та потребує додаткових роз'яснень з метою розроблення єдиного підходу в частині складу виплат, що мають постійний характер і підлягають індексації.

Література

1. «Про оплату праці» / Закон України від 24.03.95р. № 108/95-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rada.ua/>.

2. «Про державний бюджет України на 2015 рік»: Закон України від 28.12.2014 р. № 80-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. «Про індексацію грошових доходів населення»: Закон України від 03.07.1991 № 1282-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

4. «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення»: постанова КМУ від 17.07.2003 р. № 1078 ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.profiwins.com.ua>

5. «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2015 рік» : Закон України від 17.09.2015 № 704-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-ВРУ/type-Закон%20України/704-17.09.2015.htm

6. Зарплатна індексація: просто про складне // Оплата праці № 11 від 11.06.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://buhgalter.com/ua>

7. Герасимчук Л.С. Шляхи вдосконалення обліку оплати праці / Л.С. Герасимчук, О.В. Кантаєва // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки. – 2012. – №12. – С. 186-194.

8. Кантаєва О.В. Шляхи удосконалення обліку оплати праці / О.В. Кантаєва, Л.С. Герасимчук // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – 2012. – №2. – С. 186.

9. Мандрикіна О.С. Послідовність запровадження системи виплати заробітної плати за допомогою платіжних карток / О.С. Мандрикіна // Управління розвитком. – 2011. – №7(104). – С. 69-72.

10. Мельник Т.Г. Облік, аналіз та аудит праці і її оплати : дис. канд. екон. наук: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Т.Г. Мельник; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 284 с.

11. Свірко С.В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах / С.В. Свірко // Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. – 380 с.

12. Секіріна Н.В. Удосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємствах / Н.В. Секіріна, І.О. Лобанова // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2012. – №2. – С. 34.

13. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві / Терещенко О.О. – К. : КНЕУ, 2010. – 268 с.

14. Шульга Н.В. Облік і аудит розрахунків з оплати праці та аналіз ефективності використання трудових ресурсів: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Н.В.Шульга. – Київ, 2008. – 19 с.

15. Шульга Н.В. Облік оплати праці на підприємстві: опосередкований вплив на доходну частину бюджету держави / Н.В. Шульга // Міжнародні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і аудиту та перспективи для України : тези доповідей на міжнар. наук.-практ. конф. (19 травня 2007 р.) – К. : КНЕУ, 2007. – С. 129-130.

16. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>